

A Monarchia népei a Hofburg tárlatán

Az egykori soknemzetiségű birodalom ma már önálló államokban élő népeinek kölcsönös megértését és közeledését szeretné elősegíteni a bécsi császári udvarban székelő Osztrák Nemzeti Könyvtár pompás barokk dísztermében május elejétől október végéig látogatható „Emberek, országok és népek a Habsburg monarchiában” című látványos tárlata. Számunkra fokozza a bemutató érdekességét, hogy az uralkodócsalád egykori magángyűjteményének eddig rejtve maradt kincsei mellett a Magyar Nemzeti Galéria is először viszi Ausztriában a nyilvánosság elé XIX. századi mestereink itt bemutatott eredeti rajzait.

Az „időutazás képekben” II. Lipót császár 1790. évi trónra lépésétől indul és Ferenc József 1916-os elhalálójáig tart. A XVIII. század végén a felvilágosodás eszméitől vezérelve természettudósok és festőművészek járták be keresztül-kasul a kiterjedt monarchia legtávolabbi tartományait. Szöveges vagy képi feljegyzéseik úttörő módon vizsgálták az ember helyét a történelmi időben és a földrajzi térben. Az alattvalók megismerése képezte a Habsburg hercegek neveltetésének alapjait, hogy gondolkodásukat és tetteiket uralkodásuk idején is meghatározza. *János főherceg* megbízta udvari festőit (Karl Russt, Jakob Gauermannt, Matthäus Lodert, Thomas Endert), hogy átfogó tájkép-program és néprajzi állapotfelmérés keretében rögzítsék az általa rajongva szeretett Steiermark s az Alpok hegyvidékének természeti szépségeit és lakosaik életmódját. Az úgynevezett

„örökös tartományok” 1804-ben történt megalapításával az osztrák császárság hivatalos politikai programjává vált a kiterjedt birodalmat ily módon népszerűsíteni szerte Európában. Egyedi vagy sokszorosított grafikák és fotográfiák dokumentálták a dolgozó hétköznapokat és az ünnepeket, a gazdaság, a technika, a közlekedés elcseszt pillanatait, a vallások s a népszokások sokszínűségét éppúgy, mint a lehető legváltozatosabb tájakat a havasoktól a mediterrán tengerpartokig.

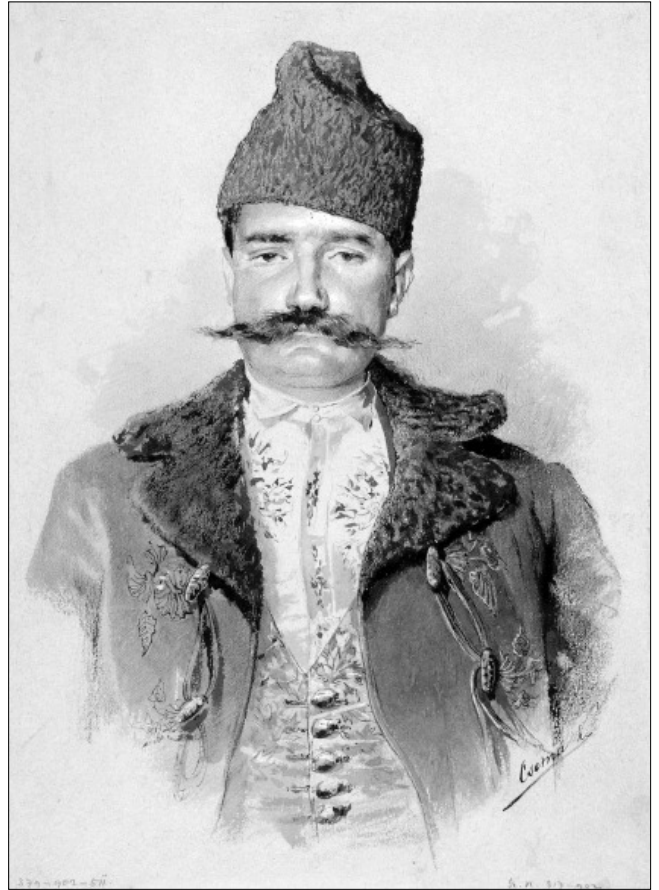
A képek sokaságából a régebbiek közül elsőként említhetjük Franz *Jaschke* hazai vonatkozású rajzát 1820-ból. Ő *Ludwig és Rainer főherceget* kísérte el országjáró útjára. Ekkor örökölte meg festői népviseletükben a Szolnok, valamint Veszprém megyei magyar parasztokat is, háttérben jellegzetes falusi épületeikkel. Az eredeti képek most kerültek először a közönség elé. Legalább ilyen érdekes 1893-ból *Josef Köpf* vacenovitzi háromgyermekes szlovák családja, illetve *Alois Gabl* ugyanabban az esztendőben készült műtermi beállítására, melyen tiroli osztrák és olasz párok szerepelnek. Egyformán 1898-as keltezésű a lengyel *Zygmunt Ajdukiewicz* csoportképe Bukovinából, krakkói és gorál férfiak s nők népviseletéről, akárcsak *Walery Eljasz-Radzikowski* életképe Galícia hegyvidékéről, amint egy bocskoros paraszt kötőfékénél fogva vezet egy hordókkal megrakott tejszállító lovat. Kétszeresen is különleges *Ivana Kobilca* 1901 előtti akvarellje, hiszen emancipált mű-

Josef Köpf:
Vacenovitzi szlovák
család (1893)

Roskovics Ignác: Sokác menyecske (1891 e.), a MNG kölcsönzése

Cserna Károly: Dél-magyarországi szerb gazda (1891 e.), a MNG kölcsönzése

vészró létére elmaradott mohamedán asszonyokat örökített meg Boszniában. A Magyar Nemzeti Galéria kölcsönzései közül 1891 előtt készítették jegyzik Roskovics Ignác festményét egy színpompás főkötőbe és kosztümbe öltözött sokác menyecskéről s Cserna Károly realiztikus rajzát egy kackiásan pödörött bajszú, kucsmás-prémzekés dél-magyarországi szerb gazdáról.

A kor legnagyobb könyvkiadói vállalkozásának számított a Rudolf trónörökös kezdeményezésére és közreműködésével 1887-1901 között elkészült „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben” huszonnégy kötetes enciklopédiája, amely párhuzamosan németül s magyarul egyszerre jelent meg. A főherceg azért irányította személyesen a nagyszabású vállalkozást, mert azt remélte, hogy a birodalom népeinek szolidaritását erősítheti és a nemzetiségi ellentéteket elsimíthatja vele. Csaknem négyszázötven szerző és kétszázhatvan művész, illetve a monarchia legjobb tudósai közreműködésével 587 szöveges tanulmány és 4500 illusztráció került a kötetekbe. A monarchia összeomlása után a császári család magán-

könyvtárból az Österreichische Nationalbibliothek örökölte az eredeti képeket és a hatalmas szerkesztőségi archívumot. Az osztrák nemzeti intézmény most először visz a nyilvánosság elé olyan, eddig sohasem közölt felvételeket is, amelyek a könyvsorozatban megjelent rajzokhoz vagy a szövegekhez szolgáltak kiindulásként.

Zygmunt Ajdukiewicz: Krakkói és gorál viselet Bukovinából (1898 e.)